

Irak-konflikten i radikal islamistisk ideologi

Thomas Hegghammer
M.Phil. i orientalske studier,
Oxford. PhD-kandidat
Institut d'Etudes Politiques
de Paris, forsker FFI

Det hersker bred enighet i ekspertmiljøer om at den USA-ledete invasjonen av Irak i mars 2003 bidro negativt til den globale kampen mot terrorisme. Krigen og okkupasjonen har etter manges mening økt frustrasjonen i den muslimske verden over amerikansk utenrikspolitikk og styrket rekrutteringen til militante islamistiske miljøer (National Intelligence Council 2005). Irak etter invasjonen er i tillegg blitt en arena hvor en ny generasjon militante islamister brutaliseres i kamphandlinger, sammensveises i treningsleirer og bygger opp stor militær kompetanse.

Det kan imidlertid synes som om de fleste analyser nøyer seg med å konstatere en form for kvantitativ økning i frustrasjonsnivået eller anti-amerikanismen i muslimske miljøer etter Irak-krigen. Denne artikkelen vil forsøke å gå et steg videre og utforske hva som kvalitativt har forandret seg i radikal islamistisk ideologi siden 2003. De neste sidene vil derfor ta for seg følgende problemstilling: Hvordan har invasjonen og okkupasjonen av Irak påvirket den ideologiske utviklingen i såkalte globale jihadistmiljøer?

Denne problemstillingen fordrer en nærmere undersøkelse av hva toneangivende radikale ideologer har sagt og skrevet om Irak siden høsten 2002, da de amerikanske krigsplanene for alvor ble et internasjonalt politisk tema. Med utgangspunkt i sentrale ideologiske tekster vil jeg forsøke å besvare følgende fire underspørsmål: Hvor viktig er egentlig Irak for de globale jihadistene? Hvor samlet

---

Forfatteren takker dr. Brynjar Lia ved Forsvarets forskningsinstitutt og IPs anonyme referee for nyttige kommentarer.

Artikkelen er basert på et foredrag holdt under en FFI-konferanse i Oslo Militære Samfund den 25. januar 2005.

står militante islamistiske miljøer i synet på motstandskampen i Irak? Hvordan har krigen og okkupasjonen påvirket deres analyse av den overordnede kampen mot USA og Vesten? Og hvordan har krigen og okkupasjonen påvirket fiendebildet til de globale jihadistene? Det må understrekes at fokuset i analysen ligger på de militante og internasjonalt orienterte islamistene. Det betyr at både moderate islamistiske miljøer og rent irakiske terrorgrupper faller utenfor problemstillingen.

Det er hittil skrevet svært lite om dette temaet i forskningslitteraturen. Denne studien er derfor i all hovedsak basert på primærkilder, nærmere bestemt arabiske tekster fra radikale islamistiske miljøer publisert på Internett. Denne typen kilder har sine svakheter og kan ikke besvare vår problemstilling til fulle, men de gir et sjeldent innblikk i miljøer som av naturlige grunner er svært lukkede.

Hovedargumentasjonen i denne artikkelen er at krigen mot Irak ga de globale jihadistene et etterlengtet hovedfokus for sin kamp mot USA, mens Irak samtidig er blitt så attraktiv som kamparena at oppslutningen til enkelte andre jihadfronter svekkes. Videre har Irak-konflikten bidratt til å gjøre jihadistenes militære tenkning mer avansert, og til å øke deres fiendtlighet mot Europa og golfstatene. Forhåpentlig vil denne analysen bidra både til å illustrere nyansene i det radikale islamistiske aktørbildet og til å vise hvordan militære konflikter kan generere uventede ideologiske utviklinger hos radikale politiske aktører.

Al-Qaida og den globale jihadismen etter 11. september 2001

Aller først er det nødvendig å definere begrepet «global jihadisme» og avklare dets forhold til andre islamistiske bevegelser. Begrepet islamisme er mangfoldig og rommer både ikke-voldelige og voldelige, progressive så vel som reaksjonære aktører. De militante eller voldelige islamistgruppene utgjør bare en svært liten del av det islamistiske politiske landskapet. Disse militante forholder seg på mange måter til islamismen som 1970-tallets venstrekstremister og marxistiske geriljagrupper forholdt seg til sosialismen.

Den militante islamismen har sin egen intellektuelle historie, og den såkalte «globale jihadismen» er et relativt nytt fenomen. De første moderne voldelige islamistgruppene oppsto i Midtøsten på 1960- og 70-tallet som radikale utspring fra sosiorevolusjonære bevegelser. De kjempet om statsmakt, og deres hovedfiende var de lokale politiske regimene. På 1980-tallet og spesielt på 1990-tallet

ble islamismen som ideologisk rammeverk tatt i bruk av nasjonalistiske og separatistiske bevegelser i områder som Palestina og Tsjetsjenia. Denne typen grupper kjempet ikke først og fremst om statsmakt, men om et territorium. Deres hovedfiender var ikke-muslimske stater eller folkegrupper som gjorde krav på samme territorium. På midten av 1990-tallet oppsto en tredje type militant islamisme, den såkalte globale jihadismen. Da formulerte Osama bin Laden en doktrine som sa at før man kan bygge en islamsk stat i Egypt eller frigjøre Palestina, må man forsvare hele den islamske verden mot den akutte militære trusselen fra USA og Vesten. Bin Ladens følgesvenner, som hovedsakelig besto av arabiske veteraner fra 1980-tallets krig i Afghanistan, begynte å gjennomføre terroraksjoner rettet direkte mot amerikanske og vestlige mål. Disse nye jihadistene kjempet ikke lenger om ett spesielt territorium eller om statsmakt i ett spesifikt land. De sloss for å forsvare alle muslimske territorier samtidig. Deres hovedmotstander var ikke lenger de lokale regimene (den nære fiende), men USA og Vesten (den fjerne fiende). Den ideologiske diskursen til de globale jihadistene var karakterisert ved en retorikk som beskrev forholdet mellom Vesten og den muslimske verden som en eksistensiell konflikt. Osama bin Ladens uttalelser utgjorde ofte regelrette lister av eksempler på steder hvor muslimer lider og illustrasjoner på USAs imperialistiske natur.

Den globale jihadismen fant sitt operasjonelle uttrykk i de såkalte afghan-arabernes globale terrorismevirksomhet fra midten av 1990-tallet. Selve navnet «al-Qaida» (basen) er et problematisk begrep som sannsynligvis er mest relevant for å beskrive organisasjonen som tok form rundt Osama bin Laden i Afghanistan mellom 1996 og 2001. Al-Qaida skulle bli et unikt fenomen i terrorismens historie, fordi den hadde en territoriell base som kunne brukes til å etablere et helt unikt organisasjonskonsept, nemlig en utdanningsinstitusjon for global motstandskamp. Selve organisasjonen al-Qaida var relativt liten (300–1000 mennesker), men treningsleirene ble besøkt av langt flere (5000–20 000 mennesker). Radikalisert muslimsk ungdom fra hele verden kunne reise til Afghanistan og tilbringe en ønsket periode i disse leirene. Her ligger nøkkelen til å forstå ekstremismen og voldsnivået hos al-Qaida-nettverket. Treningsleirene genererte en ultramaskulin voldskultur som brutaliserte rekruttene og brøt ned deres barrierer mot bruk av vold. I tillegg fikk de økt sin paramilitære kompetanse, mens leirlivet styrket de menneskelige båndene mellom dem. Sist men ikke minst falt de under bin Ladens ideologiske innflytelse, og de fikk følelsen av å være en del av en

global fortropp av hellige krigere som skulle forsvare den muslimske verden mot angrepene fra «korsfareralliansen».

Den USA-ledete invasjonen av Afghanistan som fulgte terrorangrepene 11. september 2001, fjernet grunnlaget for al-Qaidas organisasjonskonsept, nemlig territoriet og treningsleirene. Lederskapet måtte gå under jorden i grenseområdene mellom Pakistan og Afghanistan, mens mellomlederne og rekruttene søkte dekning i en rekke ulike land. Sikkerhetstiltakene i «Krigen mot terror» førte til at de fikk innskrenket mobilitet, færre møtesteder og færre kommunikasjonsmuligheter. Resultatet var at «limet» i al-Qaida-nettverket – de personlige relasjonene og den ideologiske enigheten – begynte å smuldre opp. I 2002 var de ulike lokale avleggerne fra al-Qaida i et slags strategisk villrede, og man så at gamle ideologiske debatter og skillelinjer begynte å gjenoppstå. Slett ikke alle var enige i at frigjøringen av Afghanistan var den viktigste kampsaken. Hva med Palestina? Og hva med kampen mot Midtøsten-regimene som hadde hjulpet USA å styrte Taliban-regimet?

Invasjonen av Afghanistan ødela med andre ord al-Qaida som organisasjon i ordets analytisk nyttige forstand. I stedet oppsto en ekstremt kompleks og løst forbundet ideologisk bevegelse som man i mangel av bedre begreper ofte kaller «den globale jihadistbevegelsen» eller «al-Qaida-inspirerte islamister». Denne heterogene bevegelsen består av aktører med til dels forskjellige politiske og strategiske prioriteringer. De deler en ekstrem anti-amerikanisme og en stor vilje til å gjennomføre massedrapsaksjoner mot vestlige mål. Mer konkret synes det gamle al-Qaida-nettverket i dag å ha delt seg i fem regionale nettverk: Irak, Saudi-Arabia, Afghanistan/Pakistan, Sørøst-Asia og Europa/Nord-Afrika. Disse nettverkene er operasjonelt relativt uavhengige av hverandre, selv om det forekommer transregionale kontakter. Noen steder, som i Irak og Saudi-Arabia, har de globale jihadistene dannet klare organisasjoner med egen identitet («al-Qaida i De to elvers land» og «al-Qaida på Den arabiske halvøy»). Andre steder, som i Europa/Nord-Afrika, er organisasjonsstrukturene langt flatere og mer «identitetsløse».

På den irakiske slagmarken synes internasjonalt orienterte jihadistgrupper å spille en stadig viktigere rolle. Aktørbildet blant opprørsgruppene i Irak er uhyre komplekst og skiftende, men svært forenklet kan opprørsbevegelsen sies å bestå av tre typer aktører: baathister, irakiske nasjonalister og jihadistgrupper. Mye tyder på at jihadistgruppenes relative militære rolle i opprøret har vokst gradvis siden 2003 (Lia 2005). De mest globalt orienterte jihadistgruppene i Irak, som for eksempel den al-Zarqawi-ledete gruppen «al-Qaida

i De to elvers land», har blitt gradvis større og mer slagkraftige. De spiller en særlig viktig rolle som produsenter av rekrutteringspropaganda, som pionerer for nye, radikale metoder og som importører av utenlandske krigere til Irak. Foreløpig har deres aksjoner primært vært rettet mot mål inne i Irak. Det er imidlertid grunn til å frykte mer internasjonal terroraktivitet fra noen av disse gruppene på sikt, særlig dersom irakiske myndigheter skulle lykkes i å bekjempe eller begrense opprøret inne i Irak.

Det er særlig to ting som gjør de globale jihadistene mer globale enn andre militante islamister. Det første er at deres ideologi framhever USA og Vesten som den primære fiende og at de betrakter sin militære aktivitet som et ledd i en verdensomspennende konfrontasjon med Vesten. Det andre er at deres operasjonsmønster er transnasjonalt, enten ved at de prioriterer internasjonale mål i sin lokale kampsoner, eller at de er villige til å gjennomføre terroraksjoner langt utenfor sin lokale kampsoner, gjerne i Europa eller USA. I praksis er imidlertid skillet mellom «globale» og «lokale» jihadister ofte utflytende. Grupper med en lokal agenda fører ofte en anti-amerikansk retorikk. Dessuten kan angrep på vestlige mål i for eksempel Irak også være et ledd i en lokal kamp.

Hvordan skal man så gå fram for å ta den ideologiske pulsen på den globale jihadistbevegelsen? Et første steg er å forsøke å tegne det ideologiske aktørbildet. Det kan sies å bestå av fem hovedkategorier aktører. Den første kategorien er lederskapet i det gamle al-Qaida, nærmere bestemt Osama bin Laden og Ayman al-Zawahiri. De har en mytisk status i islamistkretser og utøver fortsatt meget stor ideologisk innflytelse. De to lederne kommuniserer primært gjennom lyd- og videoopptak som formidles på arabiske tv-kanaler som Al-Jazeera og på Internett. Bin Laden og al-Zawahiris erklæringer er oftest svært generelle og synes å ha som hovedfunksjon å ildne til kamp mot korsfareralliansen. Deres ca. 40 uttalelser siden høsten 2001 har fokusert på de politiske grunnene til at muslimer bør ta til våpen mot USA og Vesten (Hegghammer 2003, 2005). Uttalelsene gir imidlertid svært få konkrete strategiske eller taktiske retningslinjer, og er derfor alltid gjenstand for tolking i de militante islamistmiljøene (Paz 2003).

Den andre kategorien er teologene. Dette er som oftest eldre personer med formell religiøs utdanning, som utsteder fatwaer hvor de omtaler hva som er religiøst legitimt eller nødvendig å gjøre i kampen mot de vantrø. De er som regel ikke direkte tilknyttet militante grupper. De fleste er basert i Saudi-Arabia, golfstatene, Jordan, Storbritannia eller på ukjent sted. Nesten alle disse «jihad-

sjeikene» har blitt fengslet eller satt i husarrest siden 11. september, men noen er fortsatt aktive. Blant de mest prominente navnene i dag finner vi syreren Abu Basir al-Tartusi og kuwaiteren Hamid al-Ali.¹ Deres fatwaer og bøker publiseres og distribueres på Internett av unge og datakyndige assistenter hentet fra kretsen av studenter som ofte omgir disse lærde.

Den tredje kategorien består av de strategiske tenkerne. Det er oftest individer som har kontakter inn i militante grupper, men som ikke er direkte involvert i operasjonell virksomhet. De skriver artikler og bøker om hva som er funksjonelt best å gjøre i kampen mot USA, og beskjefstiger seg i mindre grad med teologiske spørsmål. Deres publikasjoner publiseres også primært på Internett. Yusuf al-Ayiri, Abu Musab al-Suri og Abu Umar al-Sayf er eksempler på slike strategiske tenkere.² Noen slike skribenter er fullstendig anonyme og er bare kjent ved sitt *nom de plume* på Internett, som for eksempel Luis Atiyat Allah.

Den fjerde kategorien innbefatter militante grupper og organisasjoner. Grupper som «al-Qaida på Den arabiske halvøy» og «al-Qaida i de to elvers land» utgir ofte egne tidsskrifter og erklæringer skrevet av aktive medlemmer. Hensikten med slike tidsskrifter er å generere mest mulig oppmerksomhet for således å øke rekrutteringen og finansieringen til organisasjonen. Disse publikasjonene, som distribueres på Internett, gir et viktig innblikk i hvordan kampen oppfattes «ved fronten».

Den femte kategorien er det man kan kalle «den radikaliserste grasrota», som betegner de tusenvis av anonyme deltakere i radi-

1 Abu Basir al-Tartusi (alias Abd al-Munim Halima) er en syrisk sjeik som antas å være basert i Storbritannia. Hamid al-Ali er en kuwaitisk sjeik med bakgrunn som leder for et av de to moderate salafistpartiene i Kuwait. Hans diskurs ble markant mer radikal i 2002. Al-Ali fikk etter hvert status som den viktigste *mufti* (religiøs autoritet) for jihadistgruppene i Irak. Han ble fengslet våren 2005.

2 Yusuf al-Ayiri var en saudisk ideolog og aktivist med bakgrunn fra den første Afghanistan-krigen. Fra ca 2000 fram til sin død i mai 2003 var han Osama bin Ladens fremste kontakt i Saudi-Arabia. Han spilte en viktig ideologisk rolle som administrator for nettstedet «Senter for islamske studier og forskning» og forfatter av flere banebrytende strategiske studier. Han anses også for å være arkitekten bak terrorkampanjen i Saudi-Arabia som startet våren 2003. Abu Musab al-Suri (alias Mustafa Sitmariam Nasir, alias Umar Abd al-Hakim) er en syrisk Afghanistan-veteran som på midten av 1990-tallet spilte en sentral rolle i det europeiske jihadistmiljøet, blant annet som redaktør av det radikale tidsskriftet *al-Ansar* i London. Senere skal han ha reist mye mellom Europa, Midtøsten og Afghanistan. Han sies å ha sterke forbindelser til spanske jihadistmiljøer og til Abu Musab al-Zarqawi i Irak. Al-Suris ideologiske produksjon har hatt stor innflytelse. Abu Umar al-Sayf er en saudisk ideolog som er basert i (eller i nærheten av) Tsjetsjenia. Han sies å være den primære religiøse og strategiske veilederen for Sjamil Basajevs radikale fraksjon av den tsjetsjenske motstandsbevegelsen. Al-Sayf er svært respektert og skriver om mange tema som angår den globale jihadistbevegelsen.

kale islamistiske debattforum på Internett (for eksempel *al-Ansar*, *al-Qalaa* og *al-Islah*).³ Hver eneste dag skrives det mange hundre innlegg og kommentarer i disse forumene. Deltakerne kan logge inn under fiktivt navn og diskutere politikk, kommentere nyheter og analysere uttalelser. De kan også laste ned de siste filmene og erklæringer fra militante grupper. Det er svært vanskelig å vite hvor disse personene kommer fra eller hva de gjør i det virkelige liv, men det kan synes som det store flertall er «gutteromsradikale» som ikke er involvert i operasjonell virksomhet.

Irak som nytt hovedfokus for de globale jihadistene

Den mest åpenbare endringen i den globale jihadismen siden 2002 er at Irak nå er ansett som den ubestridt viktigste arenaen i kampen mot korsfareralliansen. Dersom man studerer den ideologiske produksjonen til de ulike ideologiske aktørene fra 2001 og fram til i dag, framgår det klart og tydelig at Irak-konflikten allerede fra slutten av 2002 overtok som den viktigste enkeltsaken på de globale jihadistenes verdenskart.

Lederskapet i al-Qaida begynte å omtale Irak-konflikten tidlig i oktober 2002. Da sa Ayman al-Zawahiri i et lydopptak at

kampanjen mot Irak har målsetninger som går langt utover Irak og inn i den arabisk-islamske verden. Dens primære mål er å ødelegge enhver effektiv militær styrke i nærheten av Israel. Det sekundære målet er å konsolidere Israels herredømme [over Midtøsten] (Hegghammer 2003: 185).

Bin Ladens første referanse til Irak-krigen var det lydinnspilte «Brev til det irakiske folk» fra februar 2003, som åpnet med følgende setning:

Det er med stor interesse og ekstrem bekymring at vi følger korsfarenes militære forberedelser til å okkupere en tidligere islamsk hovedstad, rane muslimenes rikdommer og innsette et klientregime (Hegghammer 2005: 12).

Siden den gang har de to lederne sendt ut 23 kommunikeer, hvorav 18 omtalte Irak og syv har hatt Irak som hovedtema. Av deres 12 uttalelser i 2004 var det bare én som ikke omtalte okkupasjonen

³ Internettadressene til disse nettforumene endrer seg så ofte at det ikke er hensiktsmessig å gjengi dem i denne artikkelen.

av Irak. Til sammenlikning var Palestina omtalt i 14 av disse 23 uttalelsene og utgjorde ikke hovedtema i noen av dem.

De uavhengige teologene i den globale jihadistbevegelsen begynte også tidlig å beskjeftige seg med Irak-spørsmålet. Allerede i september 2002 skrev den prominente saudiske jihad-sjeiken Nasir al-Fahd en bok med tittelen *Korstogenes andre fase: Krigen mot Irak*. I oktober 2002 utstedte al-Fahd og seks andre saudiske sjeiker en felles fatwa under overskriften «Fatwa om det troløse ved å hjelpe amerikanerne i angrepet på Irak». Alle de mest prominente religiøse sjeikene har uttalt seg om nødvendigheten av å kjempe mot korsfarerne i Irak.⁴ Den som har markert seg aller mest i dette spørsmålet de siste årene, er kuwaiteren Hamid al-Ali som har forfattet et tyvetalls fatwaer om ulike aspekter ved motstandskampen.⁵

De uavhengige strategiske tenkerne har skrevet mye om hvordan de globale jihadistene bør gå fram for å bekjempe amerikanerne i Irak. De første lange strategiske analysene som kom høsten 2002 (f. eks. Yusuf al-Ayris *Korsfarerkrigen mot Irak*), fokuserte på de strategiske intensjonene bak USAs krigsplaner og på hvilken type militært angrep man kunne vente seg. Senere kom en rekke bøker og artikler med forslag om konkrete taktiske og strategiske grep for å svekke okkupasjonsmakten. Blant de mest kjente titlene finner man *Irak og korsfarerinvasjonen – lærdommer og forhåpninger* av Abu Umar al-Sayf, *Irak – fra okkupasjon til frigjøring* av redaksjonen i *Majallat al-Ansar*, samt den anonyme teksten *Iraks jihad – forhåpninger og fallgruver*. Et bibliografisk søk i den beste internetbaserte databasen for radikal islamistlitteratur, «Prekestolen for guds enhet og jihad» (*minbar al-tawhid wa'l-jihad*), gir en indikasjon på interessen for Irak blant disse ideologene.⁶ I mai 2005 hadde denne databasen 50 titler som inneholdt ordet «Irak», ti som inneholdt «Palestina» og åtte med «Tsjetsjenia».

De regionale «global jihad»-organisasjonene har i varierende grad skrevet om Irak i sine publikasjoner, avhengig av deres agenda og geografiske plassering. Det er imidlertid interessant å merke seg at noen jihad-tidsskrifter inneholder artikler som i stadig større grad definerer den lokale kampen i forhold til kampen i Irak. Det saudiske tidsskriftet «Jihadens stemme» (*sawt al-jihad*) publiserte i 2003 og 2004 en rekke artikler som forklarte hvordan terroraksjoner i Saudi-Arabia understøtter kampen i Irak, for således å legitimere

4 Dette innbefatter Abu Basir al-Tartusi (se note foran), den jordanske ideologen Abu Muhammad al-Maqdisi, samt de saudiske sjeikene Ali al-Khudayr, Ahmad al-Khalidi, Muhammad al-Farraj, Abd al-Karim al-Humayd, Sulayman al-Ulwan m. fl.

5 Se www.h-alali.net

6 Se www.tawhed.ws

den lokale terrorkampanjen mot vestlige mål i Saudi-Arabia.

Den «radikaliserte grasrota» synes også å ha blitt gradvis mer fokusert på Irak-konflikten siden 2003. I dag er Irak helt utvilsomt det viktigste diskusjonstemaet i de radikale debattforumene. Hver dag distribueres det enorme mengder film, bilder, lydopptak, bøker, artikler og erklæringer i disse forumene, og brorparten av materialet omhandler Irak.

Dersom det er riktig at Irak har inntatt plassen som den viktigste fronten for den globale jihadistbevegelsen, er det naturlig å spørre seg hvorfor dette er tilfellet. Hvordan omtales Irak-konflikten av de globale jihadistene og hva oppgir de som grunner til å prioritere kampen i Irak? Jeg hevder her at det er særlig tre typer argumenter eller temaer som går igjen i de globale jihadistenes diskurs.

Det første er at Irak utgjør det fremste eksempelet på muslimenes lidelse og USAs ondskap. Et sentralt tema hos sentrale «global jihad»-ideologer er at det amerikanske angrepet på Irak beviser USAs onde intensjoner i Midtøsten en gang for alle. Den USA-ledete korsfareralliansen beskrives som en aktør med appetitt på både muslimsk territorium og muslimsk blod. For eksempel sa Osama bin Laden i april 2003 at

Amerika har angrepet Irak og vil snart angripe Iran, Saudi-Arabia, Egypt og Sudan. Dere bør vite at de vantro ikke tåler muslimenes eksistens og ønsker å plyndre deres ressurser og utsette dem (Hegghammer 2005: 30).

I oktober 2004 sa bin Laden at

undertrykkelse og overlagte drap på uskyldige kvinner og barn er en bevisst amerikansk politikk. [...] Dette innebærer undertrykkelse og beleiring inntil millioner er døde, slik Bush sr. gjorde i Irak i det største massedrap på barn som menneskeheten noen gang har sett. [...] Det innebærer også å slippe millioner av kilo bomber og eksplosiver på millioner av barn – også i Irak – slik Bush jr. gjorde (Hegghammer 2005: 68).

Krigen og okkupasjonen har også skapt nye og kraftfulle symboler på muslimenes lidelse. Store militære sammenstøt og amerikanske krigsforbrytelser har introdusert navn som Falluja og Abu Ghayb som begreper i den radikale islamistiske diskursen. Nye visuelle symboler, som torturbildene fra Abu Ghayb, er blitt føyd til bildene av oransjekledde fanger på Guantanamo-basen som kraftfulle uttrykk for undertrykkelsen av muslimer. Disse bildene er svært mye brukt i pro-

pagandafilmer og internetterklæringer fra globale jihadistmiljøer.

Det andre sentrale temaet i de globale jihadistenes tekster er at Irak-konflikten oppfattes som en skillevei i den overordnede kampen mellom sanne muslimer og Vesten. Iraks plassering i hjertet av den muslimske verden og den arabiske kultursfæren gjør landet til en strategisk viktig slagmark. I den radikale litteraturen framstilles Irak som den aller siste skanse i forsvaret mot USAs inntog i regionen. I mai 2004 sa bin Laden:

Vi er ved en skillevei. Det er åpenbart at den store løgneren som fremmes av USA under dekke av såkalt reform i den utvidede muslimske verden, innebærer utryddelse av religion, plyndring av rikdommer, drap av mennesker, terrorisering av folk og skjending av helligdommer (Hegghammer 2005: 60).

Utfallet av dette endelige slaget mellom korsfarerne og muslimene vil få enorme konsekvenser. Dersom korsfarerne vinner, ligger veien åpen for opprettelsen av et Stor-Israel fra Nilen til Eufrat. I februar 2003 uttalte bin Laden:

En av de viktigste målsetningene med det nye korstoget er å bane vei for [...] etableringen av det som kalles «Stor-Israel», som vil inkludere store områder av Irak og Egypt, hele Syria, Libanon og Palestina, samt store deler av Landet med de to helligdommer (Hegghammer 2005: 17).

Derimot vil en seier for jihadistene gjøre Irak til en strategisk viktig «framskutt base». I *Iraks jihad – forhåpninger og fallgruver* skriver den anonyme forfatteren:

Hvis amerikanerne taper, vil slusene åpne seg for den islamske flodbølgen og, for første gang i moderne tid, vil vi få en framskutt base for den islamske renessansen og for jihad, nær Landet med de to helligdommer og al-Aqsa-moskeen. [...] Det vil blåse liv i den islamske renessansen i regionen og i den islamske verden (Anonym 2003: 2).

Den tredje hovedbegrunnelsen for at kampen i Irak må prioriteres, er at mulighetene for suksess anses som høyere enn på noen av de andre jihadfrontene. Man finner igjen flere viktige argumenter for dette i de sentrale ideologiske tekstene. Noen påpeker det positive ved Baath-regimets fall og at jihadistene får friere spillerom i Irak etter invasjonen. For eksempel skrev den strategiske tenkeren Yusuf al-Ayiri følgende i sin bok *Irak og Den arabiske halvøys framtid etter Bagdads fall*:

Baath-regjeringens undergang er en velsignelse for islam og muslimer [...] fordi den arabiske Baath-bevegelsens fall er et forvarsel om at alle de kjetterske panarabiske slagordene som feide over den islamske nasjon har slått feil (al-Ayiri 2003: 3).

Andre ideologer ser en strategisk fordel for jihadistbevegelsen i det at USA har tatt på seg enorme kostnader og forpliktelser i Irak. I september 2004 beskrev al-Zawahiri hvordan Irak er blitt en hengemyr for USA:

Når det gjelder det muslimske Irak, så har mujahidin snudd Amerikas plan på hodet etter at interimregjeringens svakhet ble åpenbar. Amerikas nederlag i Irak [...] er et spørsmål om tid [...]. Amerikanerne [...] er under kryssild: hvis de fortsetter, vil de blø i hjel, og hvis de trekker seg ut, vil de tape alt (Hegghammer 2005: 63).

Andre skribenter igjen legger vekt på det faktum at USA har en historisk stor militær tilstedeværelse i Midtøsten, og at det dermed aldri har vært lettere for jihadistene å ramme amerikanske mål. I desember 2004 oppsummerte bin Laden den strategiske situasjonen i følgende utsagn:

Til alle mujahidin: Vi har nå en gyllen og unik mulighet til å få Amerika til å blø, både økonomisk og i form av tap av menneskeliv og moral. Ikke la denne muligheten gå fra dere – det vil dere angre på (Hegghammer 2005: 80).

Irak som kilde til debatt og splittelse

Et annet og tilsynelatende paradoksalt ideologisk utviklingstrekk i den globale jihadismen siden 2002 er at Irak-spørsmålet introduserte nye dilemmaer og debatter som til en viss grad har virket splittende. Selv om det raskt etablerte seg en konsensus om at Irak var den viktigste fronten i konfrontasjonen mellom islam og korsfarerne, oppsto det uenighet om to nye sett av problemstillinger. Det første gjaldt forholdet mellom Irak og andre jihadfronter, mens det andre dreide seg om hvordan kampen i Irak skulle føres.

Irak framsto allerede på et tidlig tidspunkt som en politisk svært legitim og teologisk lite kontroversiell kamparena. Den irakiske slagmarken var også lettere tilgjengelig for den jevne utenlandske jihadist enn for eksempel Palestina (som er innhegnet av Israel) eller Tsjetsjenia og Afghanistan (som er geografisk og kulturelt perifert for arabiske militante). Denne nye attraktive jihadfronten introduserte

et dilemma i jihadistmiljøer utenfor Irak: Skal vi kjempe hjemme eller reise til Irak? I 2003 og 2004 kunne en observere debatter rundt dette spørsmålet i radikale miljøer en rekke steder i verden.

Tydeligst var debatten i Saudi-Arabia. Der hadde «al-Qaida på Den arabiske halvøy» startet en lokal terrorkampanje i mai 2003, med en serie store aksjoner mot vestlige mål. Kampanjen var kontroversiell i islamistkretser fordi terroraksjonene og de påfølgende konfrontasjonene med politiet ofte medførte drap på saudiere eller andre muslimer (International Crisis Group 2004). Etter hvert ble gruppen også kritisert for å undergrave motstandskampen i Irak, fordi aksjonene i Saudi-Arabia avledet medias oppmerksomhet fra den viktigste jihadfronten, nemlig Irak. Den svært innflytelsesrike ideologen Abu Umar al-Sayf oppfordret i desember 2003 jihadistene i Saudi-Arabia til å avbryte sin terrorkampanje og reise til Irak (MEMRI 2003). «Al-Qaida på Den arabiske halvøy» svarte med å publisere artikler i sitt tidsskrift «Jihadens stemme», hvor de argumenterte for at terrorkampanjen i Saudi-Arabia understøttet den irakiske kampfronten fordi den satte USA under press på flere fronter. De hevdet videre at det var bedre for saudiske jihadister å bli i Saudi-Arabia og slåss på den arenaen de kjenner best (al-Salim 2003). Debatten tok slutt på sensommeren 2004 da man kom til enighet om at det var bedre for saudiske jihadister å reise til Irak framfor å slåss i Saudi-Arabia. Dette har etter alt å dømme sterkt undergravd rekrutteringen til «al-Qaida på Den arabiske halvøy».

Også i jordanske jihadistmiljøer finner man indikasjoner på slike debatter. Høsten 2004 gjennomførte journalisten Hazim al-Amin fra den arabiske avisen *al-Hayat* en serie intervjuer med militante islamister og støttespillere av Abu Musab al-Zarqawi i Jordan. Senere skrev al-Amin at

mange av aktivistene sier at de støtter Abu Musabs krig i Irak, men motsetter seg væpnede aksjoner i Jordan. En av dem, Muhammad, sier at Abu Musab gjorde en feil da han beordret al-Jiyusi å gjennomføre en aksjon mot de jordanske sikkerhetsstyrkene. Mujahidin har ikke kapasitet til å åpne nye kampfronter, selv om lederne i det aktuelle landet er vantro despoter (*Al-Hayat* 2004).

Man finner også tegn på slike debatter i Europa. De europeiske jihadistmiljøene har mistet sine mest profilerte ideologer og gir ikke ut egne publikasjoner, noe som gjør det vanskeligere å følge deres ideologiske utvikling. Radikale nettforum kan imidlertid gi en pekepinn på aktuelle debatter. For eksempel kan en følge en diskusjon i det franskspråklige nettforumet *al-Mourabitoune* fra februar 2004, hvor trådstarteren stiller spørsmål om hvem som er

klare til å forlate jobb og familie og reise til Irak.⁷ Mange svarer ja, mens en deltaker skriver tørt: «Nei. Jihaden vil komme til oss.» De mange arrestasjonene av personer involvert i rekruttering av unge muslimer til Irak vitner også om at betydelige ressurser i de europeiske jihadistmiljøene investeres i den irakiske jihad framfor terroraksjoner i Europa (MSNBC 2005).

Det kan med andre ord late til at den sterke konsensusen om motstandskampen i Irak har bidratt – i det minste midlertidig – til å undergrave andre jihadfronter. Radikale krefter kanaliseres vekk fra andre terrorkampanjer, som av mange anses for å være politisk og teologisk mer kontroversielle. Dette betyr imidlertid ikke at andre fronter avvikles. Mange globale jihadister mener at det er fullt mulig å kjempe på flere fronter samtidig. Dette gjelder ikke minst Europa, hvor det er avslørt flere store planlagte terroraksjoner de siste årene (Nesser 2004, 2005). Terroraksjonene i London den 7. og 21. juli 2005 viste også at militante islamistmiljøer i Europa kan utgjøre en betydelig terrortrussel. I skrivende stund er etterforskningen av disse aksjonene på et tidlig stadium, men mye tyder på at gjerningsmennene bak angrepet 21. juli var motivert av Irak-krigen.

Den andre sentrale problemstillingen som har ført til en viss debatt og splittelse, er spørsmålet om hvordan motstandskampen i Irak bør føres. Dette har først og fremst sammenheng med den generelle brutaliseringen av metodene på den irakiske slagmarken. Enkelte grupper har tatt i bruk uvanlige og kontroversielle virkemidler, deriblant kidnappinger og halshogginger. Dette er metoder som bare unntaksvis har vært brukt av sunnimuslimske terrorgrupper før Irak-krigen.⁸ Det som diskuteres i de globale jihadistmiljøene er ikke legitimiteten, men effektiviteten ved slike metoder. Noen framtrepende radikale sjeiker, som for eksempel Abu Muhammad al-Maqdisi, har åpent kritisert disse metodene som kontraproduktive. I de radikale nettforumene har enkelte deltakere uttrykt bekymring for at slike metoder kan undergrave motstandskampen. Noe av kritikken later til å ha sunket inn, for siden høsten 2004 har skyting i stor grad erstattet halshogging som foretrukket likvideringsmetode

7 Se www.riibaat.org

8 Den sjiamuslimske gruppen Hizbollah gjennomførte mange høyprofilerte kidnappinger av vestlige statsborgere i Libanon på 1980-tallet. Noen av gislene ble drept, men ingen ble halshogd. Før Irak-krigen fantes bare to nevneverdige eksempler på kidnapping og halshogging utført av sunnimuslimske grupper. Den algeriske gruppen GIA kidnappet og halshogde syv franske munkere i Algerie våren 1996. I ettertid har det imidlertid framkommet spekulasjoner om at GIA var manipulert av algerisk etterretning på dette tidspunktet. I januar/februar 2002 ble den amerikanske journalisten Daniel Pearl kidnappet og halshogd av ukjente sunnimuslimske jihadister i Pakistan. Drapet ble filmet og optaket distribuert på internett i propagandaøyemed.

hos de mest radikale jihadistgruppene i Irak (Lia 2005).

I tillegg til debatt om metoder har det også vært strid om hva som utgjør legitime mål. Alle globale jihadister var på et tidlig tidspunkt enige om at vestlige soldater og irakiske sikkerhetsstyrker er legitime mål og at irakiske sunnimuslimske sivile ikke må rammes. Mellom disse ytterpunktene finnes imidlertid et spekter av kategorier hvis legitimitet som mål har vært gjenstand for debatt: Dette gjelder blant annet sunnimuslimske «kollaboratører» (sjåførere, tolker etc.), sjiamuslimske sivile og vestlige sivile (f. eks. journalister og hjelpearbeidere). Spørsmålet om drap på kollaboratører er en gammel og tilbakevendende problemstilling i jihadlitteraturen. Sommeren 2003 ble den kuwaitiske sjeiken Hamid al-Ali bedt av jihadister i Irak om å utstede en fatwa om dette. Han erklærte at «alle som tjenestegjør i fiendens rekker som kollaboratører [...] skal behandles som en fiende», men overlot til «soldatene på bakken» å vurdere hver enkelt situasjon (Lia 2003). Spørsmålet om hva slags virksomhet som kvalifiserer som kollaborasjon er imidlertid aldri blitt avklart og utgjør fortsatt en kilde til debatt. Det er verdt å merke seg at Osama bin Laden, som tidligere vegret seg for å oppfordre til angrep på andre muslimer, åpent har erklært det irakiske regimet og alle dets støttespillere som vantro (Hegghammer 2005: 46). Det har vært større debatt om angrep på sjiamuslimer. Den globale jihadistbevegelsen har tradisjonelt lagt stor vekt på panislamisme og på samhold mellom muslimer mot den ytre fiende. De mange blodige terrorangrepene på sjiamuslimske sivile er del av en strategi som tilskrives Abu Musab al-Zarqawi og hans gruppe, «al-Qaida i De to elvers land». Mye tyder imidlertid på at lederskapet i det gamle al-Qaida har vært skeptisk til denne strategien. I januar 2004 skal al-Zarqawi ha skrevet et brev til bin Laden og al-Zawahiri med forslag om en ny kampstrategi som innebar å provosere fram borgerkrig i Irak gjennom store angrep på sjiamuslimer (*New York Times* 2004). Vi kjenner ikke bin Ladens reaksjon på dette forslaget, men hvis brevet ble sendt, kan det indikere at al-Zarqawi visste at innholdet var kontroversielt. Mange tolker også det faktum at al-Zarqawi ikke ble utpekt av bin Laden som legitim leder av al-Qaida i Irak før i desember 2004, som et tegn på at det lenge forelå uoverensstemmelser mellom de to lederne (*Associated Press* 2004).

I dag fører irakiske jihadistgrupper i realiteten tre kriger: en mot de utenlandske okkupasjonsstyrkene, en mot det irakiske regimet og en mot sjiamuslimene (Lia 2005). Siden våren 2004 er det de to siste krigene som har krevd flest menneskeliv. Selv om de aller fleste ofrene for de irakiske jihadistgruppene er muslimer, ser man

få tegn til noe «moralsk backlash» eller kritikk av voldsnivået fra den globale jihadistbevegelsen, slik man for eksempel så i forbindelse med borgerkrigen i Algerie på 1990-tallet (Kepel 1998). En av hovedgrunnene til dette er USAs tilstedeværelse i Irak, som gjør det mulig for jihadistene å skyve det moralske ansvaret for all volden i Irak over på angriperen og okkupanten USA.

Irak som stimulus for mer strategisk tenkning

Den tredje viktige ideologiske endringen siden Irak-krigen er at såkalte «strategiske studier» er blitt kraftig videreutviklet som egen sjanger i jihadlitteraturen. Slike studier skiller seg fra andre sjangere (for eksempel fatwaer og rekrutteringspropaganda) ved at de har som hovedmål å finne den objektivt beste militære strategien for å bekjempe fienden. Tekster i denne kategorien har tre sentrale karakteristika: sekulær stil, akademisk metode og objektive evalueringskriterier. Dette gjør at denne typen tekster ofte vitner mer om avmålt vitenskapelighet enn religiøs fanatisme.

«Jihadistiske strategiske studier» har eksistert som sjanger og metode siden krigen i Afghanistan på 1980-tallet. I jihadpublikasjoner fra 1980-tallet finner man mange sobre strategiske analyser av kampen mellom Mujahidin og Den røde armé i Afghanistan. På 1990-tallet var strategistudier mindre framtrædende som litterær sjanger, men overlevde som intellektuell tradisjon i mange jihadistmiljøer, ikke minst i bin Ladens treningsleirer. Det var imidlertid på slutten av 2001 og begynnelsen av 2002 at strategiske studier for alvor ble anvendt i analysen av jihadistenes globale kamp mot USA. Våren 2002 publiserte nettstedet «Senter for islamske studier og forskning» (*markaz al-dirasat wa'l-buhuth al-islamiyya*) og tidsskriftet *Majallat al-Ansar* spesielt mange artikler i denne sjangeren.⁹ Disse artiklene unngikk religiøs retorikk og refererte til vestlige nyhetsartikler og akademiske studier. De siterte klassiske militærstrateger som Clausewitz og brukte begrep som «fjerde generasjons krigføring».

9 «Senter for islamske studier og forskning» var en internettside som ble opprettet i 2000 og som i perioden etter 11. september ble ansett for å representere det nærmeste en kunne komme al-Qaidas offisielle hjemmeside. Den opphørte imidlertid å eksistere kort tid etter at administratoren, Yusuf al-Ayiri, ble drept av saudisk politi i slutten av mai 2003. *Majallat al-Ansar* var et tidsskrift som ble regelmessig utgitt i pdf-format på internett fra januar 2002 til midten av 2003. De viktigste skribentene i dette tidsskriftet var Sayf al-Din al-Ansari, Abu Ubayd al-Qirshi, Abu Ayman al-Hilali og Abu Sa'd al-Amili. Den virkelige identiteten og geografiske tilholdssted til disse skribentene forble ukjent.

Siden høsten 2002 har antallet tekster i denne sjangeren økt kraftig. I samme periode har man også sett en kvalitativ utvikling av den strategiske tenkningen i disse tekstene. Enkelte analyser er meget sofistikerte. En spesielt interessant utvikling er at strategibegrepet utvides til å innbefatte langt mer enn rent militære forhold. Analysene legger stadig større vekt på de politiske, økonomiske og psykologiske dimensjonene i konfrontasjonen med USA. Et godt eksempel på denne utviklingen finner man i *Iraks jihad – forhåpninger og fallgruver* (Anonym 2003). Den argumenterer for at det er først og fremst de økonomiske kostnadene ved okkupasjonen som vil få USA til å trekke sine styrker ut av Irak. Den beste måten å øke den økonomiske byrden for Washington på, er å presse USAs allierte ut av koalisjonen. Etter en serie casestudier av innenrikspolitiske forhold hos sentrale europeiske allierte, konkluderer forfatteren med at Spania er det svakeste ledd i alliansen, fordi lederskapet er svakt og opinionen sterkt mot spansk tilstedeværelse i Irak. Studien, som er skrevet i september 2003, anbefaler derfor å angripe spanske mål i forbindelse med valget i mars 2004. Sammenhengen mellom denne teksten og terrorangrepene i Madrid 11. mars 2004 er foreløpig uvisst, men *Iraks jihad – forhåpninger og fallgruver* står som et godt eksempel på utviklingen i den strategiske tenkningen i den globale jihadistbevegelsen (Lia & Hegghammer 2004).

De intellektuelle prosessene bak denne utviklingen var allerede i gang da invasjonen av Irak ble et tema. Likevel hevdes det her at Irak-spørsmålet bidro meget sterkt til å fremme strategiske studier som sjanger og stimulerte til en mer avansert strategisk tenkning blant de globale jihadistene. Den første mulige årsaken til dette er at den sterke legitimiteten knyttet til motstandskampen i Irak reduserte behovet for tekster med religiøse begrunnelser for selve kampen. Ideologene kunne beskjeftige seg mindre med spørsmålet «hvorfor jihad?» og desto mer med spørsmålet «hvordan jihad?». En annen grunn er at konsensusen om Irak som den viktigste jihadfront stimulerte til en kollektiv intellektuell anstrengelse i jihadistmiljøene som man sannsynligvis ikke har sett siden Afghanistan-krigen på 1980-tallet. Ved hjelp av Internett har militante ideologer og strateger fra hele verden kunnet delta i en «global brainstorming» om veien fram til frigjøring av Irak. En tredje mulig årsak er at det amerikanske militære engasjementet i Irak er større og mer konvensjonelt enn det har vært i andre deler av den muslimske verden i nyere tid. Etter invasjonen befant USA seg nemlig for første gang i rollen som en konvensjonell okkupasjonsmakt i Midtøsten. Den globale jihadistbevegelsen fikk dermed en klarere definert militærstrategisk

målsetning enn den har hatt tidligere. Dette klare siktemålet – å presse amerikanerne ut av Irak – har sannsynligvis stimulert til mer raffinert og «konstruktiv» strategisk tenkning.

Nye fiendebilder

En fjerde viktig ideologisk endring som har funnet sted siden Irak-krigen, er at fiendebildet til den globale jihadistbevegelsen er utvidet og forandret. En iøynefallende utvikling i uttalelsene fra «global jihad»-ideologer siden 11. september 2001 er at antallet ulike land som utpekes som fiender har økt betraktelig. Al-Qaidas ledere nøyde seg tidligere med å snakke generelt om «korsfareralliansen» eller referere til en liten gruppe land (spesielt USA og Israel, unntaksvis Storbritannia og Frankrike). Siden høsten 2001 har stadig flere land blitt erklært som legitime mål, og tendensen økte ytterligere etter invasjonen av Irak i 2003. Et symptomatisk utsagn er følgende uttalelse fra Ayman al-Zawahiri fra oktober 2004:

Vi må ikke vente på at de amerikanske, engelske, franske, jødiske, ungarske, polske og sørkoreanske styrkene invaderer Egypt, Den arabiske halvøy, Yemen og Algerie for så å starte motstandskampen etter at okkupanten allerede har invadert oss. Vi må starte nå! Interessene til Amerika, Storbritannia, Australia, Frankrike, Norge, Polen, Sør-Korea og Japan er overalt. Alle deltok i invasjonen av Afghanistan, Irak og Tsjetsjenia. De har også hjulpet Israel (Hegghammer 2005: 64).

En viktig årsak til utvidelsen av fiendebegrepet er utvilsomt at invasjonene av Afghanistan i 2001 og Irak i 2003 involverte brede koalisjoner av aktive og passive deltakerland. Siden 2003 er det spesielt to grupper land som har havnet i et sterkere søkelys i den globale jihadislitteraturen: USAs europeiske koalisjonspartnere og Iraks naboland i Golfen. Europeiske land omtales oftere som fiender, ikke bare fordi mange har deltatt i krigen og okkupasjonen, men også fordi de avsto bin Ladens tilbud om våpenhvile i april 2004 (Hegghammer 2005: 56), og fordi de har fengslet mange militante islamister.

Norge har som kjent blitt truet to ganger i uttalelser fra Ayman al-Zawahiri (Hegghammer 2005: 33, 64). Det er fortsatt uklart hva som er hovedgrunnen til dette. Sannsynligvis er det summen av flere saker – først og fremst den norske militære tilstedeværelsen i Afghanistan og Irak, men også behandlingen av mulla Krekar – som har gjort at Norge i Zawahiris øyne framstår som en av USAs nærmeste allierte. Man bør imidlertid være forsiktig med å

analysere slike uttalelser som rankinglister over «al-Qaidas fiender» eller som signaler på nær forestående terrorangrep. Al-Zawahiris oppramsinger av land har også en rent retorisk funksjon, nemlig å signalisere at korsfareralliansen er bred og global, og at al-Qaida kan slå til mot alle i denne alliansen, uavhengig av størrelse eller geografisk beliggenhet.

Det bør nevnes at de globale jihadisternes syn på Europa ikke er helt monolittisk. Det er en viss uenighet om de ulike europeiske lands holdninger til Irak-krigen bør tas i betraktning ved målutvelgelse. I forbindelse med kidnappingen av to franske journalister høsten 2004 mente enkelte deltakere i de radikale nettforumene at Frankrikes krigsmotstand burde komme dets borgere til gode, mens andre var uenig. Dette er ytterligere et eksempel på Irak-spørsmålets paradoksale effekt på den globale jihadistbevegelsen: Den generelle fiendtligheten mot Europa synes å ha økt, men jihadistene splittes av nye debatter om taktikk og strategi.

Det hersker mindre usikkerhet om de globale jihadisternes syn på golfstatene. Siden 2002 har man kunnet observere en dramatisk økning i antallet tekster og erklæringer som fordømmer golfstatenes funksjon som militær plattform for den USA-ledete invasjonen av Irak. Enkelte globale jihadistgrupper har derfor oppfordret til terroraksjoner for å «frigjøre» hele Den arabiske halvøy fra korsfarernes okkupasjon (se f. eks. al-Salim 2004).

Konkluderende betraktninger

Denne artikkelen har argumentert for at krigen mot Irak foreløpig har medført fire typer ideologiske endringer i den globale jihadismen. For det første ga invasjonen av Irak de globale jihadistene et strategisk og emosjonelt hovedfokus på et tidspunkt da bevegelsen var i «strategisk ubalanse» etter å ha mistet sin territorielle base i Afghanistan. For det andre har krigen og okkupasjonen introdusert nye problemstillinger og dilemmaer som medfører debatt og som kanaliserer radikale krefter til Irak på bekostning av andre jihadfronter. For det tredje bidro okkupasjonen av Irak til en videreutvikling av «strategiske studier» som egen sjanger i jihadistlitteraturen. Sist men ikke minst har invasjonen og okkupasjonen forandret fiendebildet til de globale jihadistene og satt golfstatene og Europa i et sterkere søkelys.

Noen av disse utviklingstrekkene var forutsigbare før krigen, andre var det ikke. Mange analytikere forutså at angrepet på Irak ville utgjøre en propagandamessig gavepakke til de globale jiha-

distene som i årevis hadde hevdet at USA var en krigshisser med imperialistiske ambisjoner i Midtøsten. De færreste hadde imidlertid ventet at Irak som jihadfront skulle få en slik status at den undergraver – i alle fall på kort sikt – terrorkampanjer andre steder. Og ingen kunne vite at Spania skulle bli det landet i Europa som ville bli først og hardest rammet av Irak-inspirert terrorisme.

Disse hendelsene føyer seg i en rekke historiske eksempler på uventede ideologiske vendinger som bør stimulere til vitenskapelig ydmykhet selv hos den mest selvsikre analytiker. Hvem kunne forutse at veteranene fra den første Afghanistan-krigen så raskt skulle vende seg mot USA? Hvem visste at utplasseringen av amerikanske styrker i Saudi-Arabia under Golfkrigen ville bli tolket av bin Laden som en okkupasjon av islams hellige steder? Hvem ante at starten på den andre Tsjetsjenia-krigen i 1999 skulle føre til en dramatisk økning i den internasjonale rekrutteringen til al-Qaidas treningsleirer i Afghanistan?

Vi kjenner ennå ikke konsekvensene av krigen i Irak for den internasjonale terrorismen. Artikkelforfatterens eneste forsiktige spådom er at det hittil overraskende lave antallet internasjonale terroraksjoner med utspring i Irak-konflikten sannsynligvis ikke vil bestå, og at faren for en eksport av terrorisme fra Irak øker for hver måned som går. Det som er sikkert, er at konsekvensene av krigen vil bli langvarige. La oss ikke glemme at lederne i dagens globale jihadistbevegelse sluttet seg til den første Afghanistan-krigen som unge rekrutter for over tjue år siden.

Litteraturhenvisninger

- Al-Ayiri, Yusuf (2003) *Irak og Den arabiske halvøys framtid etter Bagdads fall*. Opprinnelig publisert i mai på internettsiden «Senter for islamske studier og forskning» (*markaz al-dirasat wa'l-buhuth al-islamiyya*), nå tilgjengelig på www.tawhed.ws
- Al-Hayat (2004) «al-Zarqawis støttespillere besøker sine sjeiker i fengsel og venter på en mulighet til å slutte seg til Abu Musab i Irak» [på arabisk] 14.12.
- Al-Salim, Muhammad (2003) «Ikke reis til Irak!», *sawt al-jihad* 7.
- Al-Salim, Muhammad (2004) «Til det kuwaitiske folk», *sawt al-jihad* 13.
- Anonym (2003) *Iraks jihad – forhåpninger og fallgruver* [på arabisk]. Opprinnelig publisert på <http://aa.iasphost.com/iraq/book.doc>, nå tilgjengelig på www.mil.no
- Associated Press (2004) «Analysts See Shift in Bin Laden's Rhetoric», 28.12.
- Hegghammer, Thomas (2003) *Dokumentasjon om al-Qaida*. Kjeller: FFI/Rapport 2002/01393.
- Hegghammer, Thomas (2005) *Al-Qaida Statements 2003-2004*. Kjeller: FFI/Rapport 2005/01428.
- International Crisis Group (2004) *Saudi Arabia Backgrounder: Who are the Islamists?* (www.icg.org)
- Kepel, Gilles (1998) «Le GIA à travers ses publications», *Pouvoirs* 86: 67–84.
- Lia, Brynjar (2003) «The Rise of Salafi-Jihadi Groups in Iraq: Some Preliminary Observations». Upublisert manuskript fra forelesning ved Universitetet i Oslo 20.11.
- Lia, Brynjar (2005) «Internasjonalistiske jihadistgrupper i Irak». Foredrag i Oslo Militære Samfund 25.01.
- Lia, Brynjar & Thomas Hegghammer (2004) «Jihadi Strategic Studies» i *Studies in Conflict and Terrorism* 27 (5): 355–75.
- MEMRI (2003) «Al-Qa'ida Leader Calls for Attacks on Americans in Iraq Rather Than on the Saudi Government in Saudi Arabia», *MEMRI Special Dispatch* 635 (www.memri.org)
- MSNBC (2005) «Terror Recruitment on the Rise in Europe» 25.01. (www.msnbc.msn.com)
- National Intelligence Council (2005) *Mapping the Global Future* (www.cia.gov/nic)
- Nesser, Petter (2004) *Jihad in Europe*. Kjeller: FFI/Rapport 2004/01146.
- Nesser, Petter (2005) «Post-millennium patterns of jihadist terrorism in Western Europe» i *Jane's Terrorism and Insurgency Centre* 31.05. (www.janes.com)
- New York Times* (2004) «U.S. Says Files Seek Qaeda Aid in Iraq Conflict», 09.01.
- Paz, Reuven (2003) «Al-Qa'idah's Interpreters» i *PRISM Occasional Papers* 1. (www.e-prism.org.il)